

Chemia polska w XX stuleciu.

3. Zestawienie (bibliograficzne) prac ogłoszonych w r. 1903¹⁾.

Podał Jan Zawidzki.

Oddając do druku trzecie²⁾ z kolei zestawienie prac, ogłoszonych przez naszych chemików, chciałbym je poprzedzić kilkoma uwagami treści ogólnej. Wprawdzie materiał statystyczny, jaki przedstawiają powyższe spisy, jest nazbyt ograniczony i obejmujący zbyt krótki przeciąg czasu, by można zeń wysnuć ścisłe wnioski względem rozwoju i postępu badań chemicznych w naszym społeczeństwie; tem niemniej nastęrcza on uwagi, mogące zainteresować szerszy ogół.

Przedewszystkiem więc kilka danych cyfrowych co do liczebności naszych pracowników na polu chemii oraz ilości i charakteru ogłoszonych przez nich rozpraw. W rozpatrywanem trzecieciu 205 badaczy ogłosiło razem 457 przyczynków eksperymentalnych. Po uwzględnieniu powtórzeń, napotykaných w dwu, a czasami i trzech powyższych zestawieniach, liczba owych 457 przyczynków redukuje się mniej więcej do 400. Pozostańmy jednak tymczasowo przy niej i rozpatrzmy, jakiego rodzaju kategorie pracowników złożyły się na nią i w jakim stosunku.

Ogół owych 205 zawodowych oraz okolicznościowych chemików daje się podzielić na trzy odrębne kategorie: 1-o pracowników w zakresie chemii ścisłej; 2-o chemików przygodnych, t. j. specjalistów w innych dziedzinach nauki, którzy ogłosili przyczynki, wkraczające w zakres zastosowań chemii do fizjologii, bakterjologii, farmakologii, medycyny i t. p.; wreszcie 3-o chemików-techników, zajętych w różnych gałęziach przemysłu, którzy publikowali przeważnie drobne przyczynki doświadczalne lub obserwacyjne, dotyczące bądź to kontroli procesów fabrycznych, bądź też sposobów badania produktów przemysłowych, materiałów surowych i t. d. Na pierwszą z tych kategorii przypada 100 pracowników z 287 przyczynkami, na drugą 60-iu pracowników i 90 komunikatów, wreszcie na trzecią 45-iu pracowników i 80 publikacyj.

Cheąc dać nieco dokładniejsze pojęcie o wytwórczości i charakterze poszczególnych pracowników, podaję dla każdej ich kategorii ilość tych, którzy ogłosili przynajmniej 3 lub też większą ilość przyczynków. Okazuje się, że:

Z 1-ej grupy 25-iu pracowników ogłosiło 200 przyczynków

„ 2-ej „ 7-iu „ „ 26 „

„ 3-ej „ 10-iu „ „ 42 „

czyli razem 42 pracowników, t. j. 20,5%, ogłosiło 268 przyczynków, t. j. 56% ogólnej liczby.

Na temat tych kilku danych liczbowych możnaby się szeroko rozwódzić. Wolę wszakże ograniczyć się zwróceniem uwagi czytelnika na jeden jedyny fakt, szczególniejszy, charakterystyczny, na fakt, że w ubiegłym trzecieciu nasi chemicy-technicy ogłosili aż 80 oryginalnych przyczynków doświadczalnych. Rzecz to niesłychana i nie dalej jak przed dziesiątkiem lat wprost niemożliwa do urzeczywistnienia. Prawda, i wówczas pojawiały się od czasu do czasu oryginalne komunikaty naszych chemików-techników na łamach takich czasopism, jak „Przegląd Techniczny“, „Czasopismo Techniczne“, „Chemiker Zeitung“, „Stahl und Eisen“, „Gornyj Żurnal“ i t. p., lecz jakże rzadko. Dziś liczba ich z roku na rok wzrasta i potęguje się. Zasluga w tem nie mała redakcyj czasopism tego pokroju co „Gazeta Cukrownicza“, „Che-

¹⁾ W zestawieniu niniejszem uwzględniono niektóre prace z r. 1901 oraz 1902, pominięte w spisach uprzednich. Numery porządkowe prac nie eksperymentalnych (jako to: wzmianek historycznych, notatek biograficznych, podręczników i t. p.), jak również powtórzeń tytułów wzięto w nawias. ²⁾ Zestawienie I: Chemik Polski t. III, str. 70 i nast. Zestawienie II: Chem. Pol. t. III, str. 1007 i nast.

mik Polski“, „Zdrowie“, „Przegląd Techniczny“, „Przegląd Górniczy“ i t. p.: które nie tylko gościnnie swe łamy najdrobniejszym komunikatom otwierają, nie tylko stale do współpracownictwa nawołują, lecz same starają się wszelkimi środkami i drogami o zwerbowanie jaknajliczniejszego grona współpracowników właśnie z szeregów chemików, oddających się zawodom praktycznym—technicznym.

Lecz i najusilniejsze nawoływania i starania nie odniosłyby pożądanego skutku, gdyby nie było do kogo się zwrócić lub gdyby w szeregach tych, do których się zwracano, nie znalazły sympatycznego oddźwięku..

Zwracać się jest do kogo, bowiem dane statystyczne, aczkolwiek nie ściśle i za ledwie przybliżone, wskazują, że ludzi z wyższym wykształceniem chemicznym, chociaż nie koniecznie uprawiających chemię ścisłą lub stosowaną, naliczyć możemy do dwu tysięcy. Z liczby tych hypotetycznych 2000 chemików znaczna część, mniej więcej połowa, pracuje w różnych gałęziach przemysłu. Samo cukrownictwo i związana z niem produkcja nasion zatrudnia do 400 chemików, posiadających przeważnie wykształcenie akademickie. Poważne zastępy chemików technologów pracują w przemyśle metalurgicznym.

Te tak liczne rzesze naszych chemików-techników wytworzyły się zwolna, w ciągu ostatnich kilku dziesięcioleci. Dla czegoż jednak w tak długotrwałem milczeniu ukrywały one swe istnienie? Przyczyn tego milczenia szukać należy w charakterze i warunkach powstania oraz rozwoju naszego przemysłu. Będąc pierwotnie wytworem sztucznym, powołanym do życia przeważnie względami natury fiskalnej, wykazywał on początkowo tendencje rabunkowe. Hasłem jego było wyzyskanie chwilowo przyjaznych konjunktur fiskalnych i handlowych. O udoskonalenia techniczne, a tembardziej o postępy wiedzy nie potrzebował się zbyt troszczyć i nie dbał też o nie, bowiem przedsiębiorstwa i bez tego dostatecznie się rentowały. Wreszcie kontyngens inteligentnych pracowników fabrycznych rekrutował się wówczas przeważnie z pośród obcokrajowców.

Z czasem warunki zasadniczo się zmieniły. Powstały potężne gałęzi przemysłu zupełnie samodzielnego, zatrudniające prawie wyłącznie siły krajowe. Najstarsze z nich to cukrownictwo, gorzelnictwo, piwowarstwo, garbarstwo; z nowszych: olbrzymiejący z dniem każdym przemysł metalurgiczny wraz ze związanymi z nim gałęziami pomocniczymi, dalej fabrykacja cementu, wyrobów ceramicznych, nawozów mineralnych, wreszcie farbiarstwo. Powoli wytworzyły one na gruncie lokalnym silną wzajemną konkurencję, zmuszającą do skwapliwego śledzenia postępów techniki i wiedzy, umożliwiających obniżenie kosztów produkcji, zarówno jak podniesienie ilości i jakości wyrabianych materiałów.

Dopiero w tej to epoce rozwoju przemysłu stał się możliwym i naturalnym współdziałanie naszych chemików-techników w rozwoju literatury zawodowej, dopiero wówczas mogło wywołać przyjazny oddźwięk w ich szeregach—nawoływanie o współpracownictwo. Że zaś wywołały tego dowodem przytaczane powyżej liczby. Miejmyż nadzieję, że z czasem, w miarę postępującej dojrzałości i samodzielności naukowo-technicznej z tych skromnych początków wytworzy się oryginalna, swojska literatura chemiczno-techniczna.

Kończąc powyższe uwagi, zwracam się ponownie do Szanownych Czytelników „Chemika Polskiego“ o łaskawe prostowanie błędów i niedokładności, zauważonych w niniejszych zestawieniach, w szczególności zaś o komunikowanie wiadomości, dotyczących rozpraw, drukowanych w niezbyt dostępnych rossyjskich wydawnictwach technicznych oraz naukowych, szczególnie w t. zw. „Izwestjach“ różnych wyższych zakładów naukowych. Niemniej pożądanę są dokładne wiadomości o pojawiających się dysertacjach doktorskich. Dane tego rodzaju proszę łaskawie nadsyłać pod adresem:

Dr. Jan Zawidzki, Ryga, Instytut Politechniczny. Wreszcie składam podziękowanie pp.: Heymanowi, d-wi Lampe, d-wi Licińskiemu, Mogilnickiemu, d-wi Rajchertowi, d-wi Serkowskiemu oraz Wagnerowi za łaskawie przesłane odbitki ich rozpraw.

- (406.) *Alberti Stanisław*. Chemia dla seminaryów nauczycielskich. Lwów, 1903, 8-ka, str. 175.
- (407.) — Wiadomości z chemii dla szkół wydziałowych. Lwów, 1903, 8-ka, str. 75.
408. *Balicka-Iwanowska Gabryela*. O rozkładzie i odtwarzaniu materij białkowych u roślin. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **B. 43**, 1—23 (1903).
- (409.) — Recherches sur la décomposition et la régénération des corps albuminoïdes dans les plantes. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 9—32.
410. *Berlinerblau Józef*. Przyczynek do oznaczania węglowodorów parafinowych. Warszawa, Chemik Polski, **3**, 1009—14 (1903).
411. *Braun Julian*. Przyczynek do znajomości tlenu czterwartościowego. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 385—91 (1903) (Getynga, uniw.).
- (412.) — Ein Beitrag zur Kenntniss des vierwerthigen Sauerstoffs. Getynga, Nachricht. d. Königl. Gesell. d. Wissensch. 1903, str. 5.
413. — O działaniu bromku cyanu na pochodne trójwartościowego azotu z jednym rodnikiem odjemnym. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 577—81, (1903) (Getynga, uniw.).
- (414.) — Verhalten tertiärer Stickstoffderivate mit einem negativen Rest gegen Bromcyan. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **36**, 2286—90. (1903).
- (415.) — Zachowanie się cyanku benzylu względem bromku cyanu. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 581—84, (1903) (Getynga, uniw.).
- (416.) — Die Einwirkung von Bromcyan auf Benzylcyanid. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **36**, 2651—53, (1903).
417. — O nowej, zabarwionej grupie uretanów usiarczonych. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 1029—33, (1903). (Getynga, uniw.).
- (418.) — Ueber eine neue gefärbte Klasse von Dithiourethanen. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **36**, 3520—27 (1903).
419. — Zur Kenntniss der Thiuramdisulfide und Isothiuramdisulfide, II-e Mitteil. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 2259—74 (1903). [Getynga, uniwersytet].
420. — O działaniu bromku cyanu na dwuaminy metylenowe. Warszawa, Chemik Polski **3**, 433—36 (1903), [Getynga, uniw.].
421. — Oksymy moczników. Warszawa, Chemik Polski **3**, 505—9, (1903), [Getynga uniw.].
- (422.) — i *Röver E.* Die Einwirkung von Bromcyan auf Methylenbasen. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 1196—99 (1903).

(D. c. n.).

TREŚĆ: W sprawie filozofii chemii, p. Ad. Podwysockiego — O działaniu benzolu na azoksybenzol w obecności chlorku glinowego, p. E. Bandrowskiego i A. Prokopeczkę — Dział patentowy. — Przegląd literatury chemicznej. — Bibliografia — Wiadomości bieżące. — Chemia polska w XX stuleciu, p. Jana Zawidzkiego.

Wydawca **J. Leski**

Redaktor **Br. Znatowicz**

b) do celów naukowych, dla aptek ziemskich i dla aptek przy szpitalach, należących do rad zdrowia publicznego lub do czerwonego krzyża, jakoteż dla aptek ziemskich—po 14 kop. za stopień spirytusu rektyfikowanego i po 15 kop. za stopień spirytusu podwójnie oczyszczonego.

Prócz powyższych z obniżonej ceny korzystać mogą za specjalnem pozwoleniem jedynie zarządzającego akcyzą: 1) wszyst-

kie apteki i szpitale, nie mające na względzie zarobków osobistych i korzystające już w roku 1904 z podobnych przywilejów, 2) fabryki i laboratoria, potrzebujące spirytusu do celów technicznych, do przygotowania złożonych preparatów farmaceutycznych i chemiczno-farmaceutycznych, o ile fabryki te i laboratoria posiadały już pozwolenia podobne w 1904 roku.

Chemia polska w XX stuleciu.

3. Zestawienie (bibliograficzne) prac ogłoszonych w r. 1903.

(D. c.).

Podał Jan Zawadzki

- (423.) *Braun Julian* i *Schwarz R.* Ueber Harnstoffoxime (Vorläufige Mitteilung). Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 3660—63 (1903).
424. — i *Stechele F.* Ueber Thiuramsulfide und die Einwirkung von cyanwasserstoffsäuren Salzen auf Disulfide. Berlin, Ber. deut. d. chem. Ges. **36**, 2275—85 (1903). [Getynga, uniw.].
425. *Broniatowski Henryk.* Zur Kenntniss der Nitrierung des Acetylmethanacetophenons. Karlsruhe, 1902, 8-ka. Dysertacya. [Karlsruhe, polit.].
426. *Brühl J. W.* Nowe poszukiwania nad kwasem kamfokarbonowym. Część III i IV. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 73—81 (1901). [Heidelberg, uniw.].
427. — Nowe poszukiwania nad kwasem kamfokarbonowym. Cz. V, Warszawa, Chem. Pol. **3**, 217—221 (1903). [Heidelberg, uniw.].
- (428.) — Neuere Versuche mit Camphocarbonsäure. Część V. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 668—693 (1903).
429. — Nowe poszukiwania nad kwasem kamfokarbonowym. Cz. VI. Warszawa, Chemik Polski **3**, 529—38 (1903). [Heidelberg, uniw.].
- (430.) — Neuere Versuche ueber Camphocarbonsäure. Cz. VI, VII i VIII. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 1305—13, 1722—32, 4272—94 (1903). [Heidelberg, uniw.].
431. --- Ueber das optische Verhalten und die Constitution der Nitrosoalkylurethane und des Anthranils. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 3634—45 (1903). [Heidelberg, uniw.].
432. -- Berichtigung zu dieser Mitteilung. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 4294—95 (1903).
433. — Bemerkungen zu der Abhandlung von Rupe ueber den Einfluss der Kohlenstoffdoppelbindung auf das Drehungsvermögen. Heidelberg, Liebigs. Annal. **328**, 256—59 (1903).
- (434.) *Bruner Ludwik.* Zasady chemii. Kraków, 1903, 8-ka, str. 162. [Ocena: Chemik Polski **4**, 34].
435. — Ueber Nitromethan als Lösungsmittel. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 3297—98 (1903). [Kraków, uniw.].
436. — i *Tolloczko Stanisław.* O szybkości rozpuszczania się ciał stałych. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A 43**, 440—481 (1903). [Kraków, uniw.].
- (437.) — i *Tolloczko St.* Ueber die Auflösungs geschwindigkeit fester Körper. Kraków, Bull. Intern. Acad. (1903) 555—94.
- (438.) — i *Tolloczko St.* Toż. III-e Mitteilung. Lipsk, Zeitschr. f. anorgan. Chemie **35**, 23—40 (1903).

439. *Bruner L.* i *Tolloczko St.* Ueber die Löslichkeit des Arseniks und den Molekularzustand seiner Lösung. Lipsk, Zeitschrift f. anorgan. Chem. **37**, 455—58 (1903). [Kraków, uniw.].
- (440.) *Brzozowski Stanisław.* Jędrzej Śniadecki, jego życie i dzieła. Warszawa, 1903, 8-ka, str. 151.
441. *Centnerszwer Mieczysław.* Ueber kritische Temperaturen der Lösungen. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **46**, 427—501 (1903). [Ryga, politechnika].
- (442.) — Kriticzeskaja temperatura rastworow. Petersburg, Żurn. Rusk. fiz.-chim. Ob. **35**, 742—93, 897—935; 5 tabl. (1903).
- (443.) — Toż. Dysertacya magisterska. Petersburg, 1903, 8-ka, str. 90, tabl. 5.
- (444.) — 25-lecie działalności naukowej profesora Ostwalda. Kartka z dziejów chemii fizycznej. Warszawa, Chemik Polski **3**, 1169—79.
445. — i *Teletow Iw.* Löslichkeitskurven einiger Stoffe in Schwefeldioxyd in der kritischen Gegend. Halle, Zeitschr. f. Elektrochem. **9**, 799—802 (1903). [Ryga, politechnika].
446. — i *Walden P.* Ueber Verbindungen des Schwefeldioxyds mit Salzen. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **42**, 432—68 (1903). [Ryga, polit.].
- *Chmielewski M.*, patrz *Gilewski F.* № 481.
447. *Chmielewski Zygmunt.* Nowa metoda oznaczania kwasu fosforowego. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 221—228 (1903). [Dublany, akad. roln.].
448. *Chróścicki A.* W kwestyi objętościowego oznaczania żelaza w cemencie portlandzkim i jego masie surowej. Warszawa, Chemik Polski **3**, 199—200 (1903).
- *Curie M.* patrz *Szkłodowska-Curie M.* № 613, 614.
449. *Cybulski S.* Acetylowanie niektórych amidoproduktów riadów naitalina i chinolina. Petersburg, Żurn. Rusk. fiz. chim. Ob. **36**, 218—223, (1903). [Petersburg, uniw.].
450. *Czajkowski Jan Maryan.* Versuche zur Synthese des Luteolins. Dysertacya. Bern, 1901, 8-ka. [Bern, uniw.].
451. *Czamański W.* i *Bistrzycki A.* Kondensationen von o-Aldehydsäuren mit Acetylessigester und mit einigen Ketonen. Fryburg, Mitteil. d. naturg. Ges. in Friburg. 1901, **1**, str. 51.
452. *Czarnomski W.* i *Szosland M.* Z notatek laboratoryjnych. I, określenie twardości wody. Warszawa, Zdrowie **19**, 1092—94 (1903).
453. *Dąbrowski Stefan.* O mannicie i ptomainach w prawidłowym moczu ludzkim. Lwów, polsk. arch. biol.-lek. **2**, 155—163 (1903).
- (454.) — Sur la mannite et les ptomaines dans l'urine normale de l'homme. Lwów, Archives polon. biol. méd. **2**, 173—181 (1903).
455. *Danysz J.* De l'action pathogène des rayons et des émanations émis par le radium sur différents tissus et différents organismes. Paryż, Compt. rend. **136**, 461—64 (1903). [Paryż, Instyt. Pasteura].
456. *Dobrowolski Stanisław.* Ueber Cytotoxine der Placenta. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 256—60.
457. *Dobrzyński Ludwik.* Szybkie oznaczanie kwasu siarczanego w technicznym kwasie solnym. Warszawa, Chemik Polski **3**, 540—41 (1903). [Rędziny, laboratorium fabryczne].
458. — Oznaczanie siarki w pirytach i wypalkach pirytowych. Warszawa, Chemik Polski **3**, 752—54 (1903). [Rędziny, labor. fabr.].
459. — Oznaczanie kwasu siarczanego zapomocą benzydyny. Warszawa, Chemik Polski **3**, 1069—72 (1903). [Rędziny, labor. fabr.].

460. *Drozdowski Henryk*. Oznaczenie ilości aniliny i toluidyny w ich mieszaninach. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 416—18 (1903).
461. *Dzierżowski Szymon*. Przyczynek do kwestyi powstawania antytoksyny biologicznej w zwykłych warunkach życia zwierząt i przy sztucznem uodpornianiu ich. Warszawa, Gaz. lek. **23**, 317 — 22, 344 — 49 (1903). [Petersburg, Instytut. med.-eksp.].
462. — O stosunku własności antytoksycznych krwi do zjawisk ogólnych odporności zwierząt względem błonicy. Warszawa, Gaz. lek. **23**, 820 — 826 (1903). [Petersburg, Instytut med. eksper.].
463. *Dziwowski Karol*. O dekacyklenie (trójnaftylenobenzolu), nowym węglowodorze aromatycznym i czerwonym związku siarkowym, dwunaftylenotiofenie. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A43**, 22—38, 408 — 18 (1903). [Fryburg, uniw.].
- (464.) — Ueber Dekacyklen (Trinaphthylenbenzol), einen neuen hochmolekularen Kohlenwasserstoff und ueber Dinaphthylenthiophen, einen roten Thiokörper. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 77 — 82, 632 — 38.
- (465.) — Toż. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 962—71, 3768—74 (1903).
- (466.) — Synthèse d'un nouvel hydrocarbure aromatique: décacyclène (trinaphthylènebenzène) et d'un dérivé du thiophène de couleur rouge: dinaphthylène-thiophène. Paryż, Bull. Soc. Chim. **29**, 374—86 (1903)
467. — i *Bachmann P.* Ueber die molekulare Siedepunktserhöhung von Nitrobenzol. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 971—974 (1903). [Fryburg, uniwersytet].
- (468.) — i *Bachmann P.* Quelques essais sur l'elevation moléculaire constante ud point d'ébullition du nitrobenzène. Paryż, Bull. Soc. Chim. **29**, 386—89 (1903).
469. *Eisenberg Filip*. O prawach łączenia się toksyn z antytoksynami. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **B43**, 186—193 (1903).
- (470.) — Ueber die Bindungsverhältnisse zwischen Toxin und Antitoxin. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 260 — 267.
471. — O przystosowaniu się bakteryj do sił ochronnych zakażonego ustroju. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **B43**, 309—36 (1903).
- (472.) — Ueber die Anpassung der Bakterien an die Abwehrkräfte des infizierten Organismus. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 532—36.
473. *Estreicher Tadeusz*. Ueber die Schmelzpunkte von Sauerstoff und Stickstoff. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 831—44, [Kraków, uniw.].
474. *Frentzel Ludwik*. Nowy sposób przygotowywania nitrotoluidyny. Warszawa, Chemik Polski **3**, 481—81 (1903). [Genewa, uniw.].
475. — Działanie chlorku miedziawego na związki dwuazowe. Warszawa, Chemik Polski **3**, 558—63 (1903). [Genewa, uniw.].
476. — Oznaczenie potasu w związkach organicznych o własnościach wybuchowych. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 796—97 (1903). [Genewa, uniw.].
477. *Gadomska S.* i *Decker H.* Ueber Dimethyldiphenylammoniumsalsze. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 2487—89 (1903). [Genewa, uniw.].
478. *Garbowski Ludwik*. Przyczynek do znajomości koloïdów. Warszawa, Chemik Polski **3**, 97—101 (1903). [Dublany, Akad. roln.].
479. — Nowe metody otrzymywania hydrozoloów złota, platyny i srebra. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 409—16 (1903). [Dublany, Akad. roln.].
- (480.) — Anwendung hochwerthiger Phenole, Phenolsäuren, Aldehyde und Phenolaldehyde zur Herstellung der Hydrosole von Gold, Platin und Silber. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 1215—20 (1903).

- (481.) *Gilewski F.* i *Chmielewski M.* Chemia ogólna. Część I-a. Lwów. 1903. litografow. 8-ka.
- (482.) *Gładych Bolesław.* Chemia w zarysie. Warszawa, 1903, 2 tomy, 16, str. 176, 242 i rys. 77. (Ocena: Chem. Pol. **4**, 78).
483. *Godlewski Emil sen.* O powstawaniu materyj białkowatych w roślinach. Kraków. Rozprawa Akademii Umiejętności **B43**, 370—446, (1903) [Kraków, uniw.].
- (484.) — Zur Kenntniss der Eiweissbildung in den pflanzen. Kraków, Bull. Inten. Acad., 1903, 313—80.
485. — i *Jentys Stefan.* Wymaganie pokarmowe niektórych roślin gospodarskich. Kraków. Roczniki nauk rolniczych I, 277—362 (1903) [Kraków, Uniw.].
486. *Godlewski J.* Ob cyklenie i bromoproizwodnych pinena i kamfena. Warszawa. Izw. Warsz. Obszcz. Jestestwoispyt. 1903.
487. *Gorecki T.* Die Magneteisenerzlagerstätten der Hütte „Nikolajewski Zawod“ in Gouvern. Irkutsk. Zeitschr. f. prakt. Geologie **II**, 148—55, (1903).
488. *Grabowski Czesław.* Gaz palny z benzyny w pracowni chemicznej. Warszawa, Gaz. Cukr. **20**, 345—54, (1903).
489. *Gruszkiewicz J.* Ueber eine neue Cyanwasserstoffsynthese auf elektrochemischem Wege. Halle, Zeitschr. f. Elektrochem. **9**, 83—85, (1903), [Fryburg, uniw.].
490. *Grzybowski Leonard.* Metoda oznaczania sacharozy, rafinozy, cukru gronowego i przemienionego, występujących obok siebie. Warszawa, Gaz. Cukr. **20**, 461—65, (1903).

(D. c. n.).

S P R O S T O W A N I E.

W n-rze 52 Chemika Polskiego z r. ub. na str. 1031, w w. 11 od góry, zamiast „z tkaniny“, powinno być „i taniny“.

TREŚĆ: W sprawie filozofii chemii, p. Ad. Podwysockiego — Zastosowanie powietrza ciekłego, p. J. K. — Zastosowanie płyt porowatych do filtrowania w przemyśle chemicznym, p. J. — Dział patentowy. — Przegląd literatury chemicznej. — Kongres związku niemieckich fabrykantów produktów spożywczych, p. J. — Sprawozdanie, p. d-ra L. Nowakowskiego. — Odpowiedź panu Kunowskiemu, p. L. Kozińskiego. — Bibliografia — Wiadomości bieżące. — Chemia polska w XX stuleciu, p. Jana Zawidzkiego. —

Sprostowanie.

Wydawca J. Leski

Redaktor Br. Znatowicz

Przemysł chemiczny w Holandyi. „Handels Muzeum“ umieściło nieco uwag, odnoszących się do przemysłu chemicznego w Holandyi. Przemysł ten ogranicza się do wyrobu: siarki, saletry, kwasu octowego, soli kuchennej i innych soli, barwników nieorganicznych, dekstryny, krochmalu, cukru gronowego, oleju lnianego, oleiny, gliceryny, mydła, kleju, superfosfatu, świec stearynowych i produktów perfumeryjnych. Produkcya barwników anilinowych (fuksyna, alizaryna) oraz przerób smoly (anilina, naftalin i t. p.) słabo są rozwinięte z braku materiału surowego.

Ten sam brak materiału surowego do wytwarzania innych produktów przemysłu chemicznego, a zwłaszcza rud, pirytu, soli potasowych, węgla kamiennego i t. p. nie pozwala skutecznie rozwinąć się temu ważnemu działowi wytwórczości krajowej; przytem chemikom holenderskim brak wyrobienia i fachowej znajomości poszczególnych fabrykacyj chemicznych; a niski stan wykształcenia technicznego nie pozwala na stworzenie zastępu zdolnych kierowników fabrycznych.

Najglówniejszą zresztą przyczyną nie-

możności rozwoju przemysłu w Holandyi jest przeważna konkurencya Niemiec, których fabryki rozwijając się od lat już dziesiątków stanęły na stopniu rozwoju, któremu Holandya nie zdoła nadażyć.

Ceny na produkty chemiczne są w Holandyi bardzo niskie, wskutek konkurencyi niemieckich, angielskich i belgijskich fabryk, które zwykle nadmiar swej produkcyi wyrzucają na rynki holenderskie po cenach mniejszych, niż u siebie na miejscu, a nawet sprzedają je ze stratą, aby tylko ceny w swym kraju utrzymać na wysokim poziomie. Np. w roku 1903 sprzedawano w Holandyi chlorek po cenie niższej, niż w Niemczech, a nawet różnica przewyższała cło wwozowe niemieckie (3 mk. od 100 kg.).

Ponieważ Holandya jest dość małym rynkiem zbytu, przeto chcąc pracować tanio, musiałyby produkować w szerokim zakresie, na wywóz; niestety państwa sąsiednie odgradzone są wysokimi cłami. Zresztą potężne syndykaty niemieckie nie cofnęłyby się przed żadną ofiarą, aby zdusić w Holandyi kielkujący przemysł chemiczny.

Chemia polska w XX stuleciu.

3. Zestawienie (bibliograficzne) prac ogłoszonych w r. 1903.

(D. c.).

Podał Jan Zawadzki

- (491.) *Grzybowski Leonard.* Wzory do oznaczania sacharozy, rafinozy, cukru gronowego oraz przemienionego, metodą rozkładu ciał redukujących wodzianem barytu. Warszawa, Gaz. Cukr. **20**, 583—88 (1903).
492. *Halpern Mieczysław.* O wpływie zaczynu autolitycznego na trawienie trzustkowe. Warszawa, Gaz. Lek. **23**, 958—63, 983—88 (1903).
- (493.) — Ueber den Einfluss des autolytischen Fermentes auf die Pankreasverdauung. Strassburg, Zeitschr. f. physiol. Chem. **39**, 377—89 (1903).
494. — O rozczłonkowaniu azotu w moczu w stanach chorobowych. Warszawa, Medycyna **31**, 826—29, 849—52, 871—75, 904—09 (1903).
495. *Hanicki Wacław.* O wartości ilościowego określenia cukru mlecznego w mleku. Warszawa, Zdrowie **19**, 1027—32 (1903).
- *Hetper Józef*, patrz *Marchlewski Leon*, № 546.
496. *Heyman Bolesław.* Nowa metoda ilościowego określenia cukru mlecznego w mleku. Warszawa, Zdrowie **19**, 1027—32 (1903).
497. *Heyman Stanisław.* Die Nitrophenylketone des m- und p-Xylols, des Mesitilens und des Pseudocumols. Dysertacya. Karlsruhe, 1902, 8-ka. [Karlsruhe, politechnika].
498. *Hoyer Emil.* Rozkład tłuszczów stałych i ciekłych. Warszawa, Chemik Polski **3**, 817—23 (1903).
499. — Quantitative Versuche mit der fermentativen Fettsplaltung. Seifenfabrikant **23**, 1093—96. [Charlottenburg, lab. fabr.].
- (500.) *Jabłczyński Kazimierz.* Kwas, zasada, sól. Warszawa, Chemik Polski **3**, 996—99, (1903).

501. *Jakubowski Wacław*. O rozpuszczalności siarki w chlorku benzylu, ($C_6H_5CH_2Cl$). Warszawa, Chemik Polski **3**, 1132—36 (1903). [Warszawa, poli technika].
- *Jentys Stefan*, patrz *Godlewski Emil* № 485.
502. *Kielbasiński Władysław*. O analizie octanu sodu. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 171—73 (1903). [Iwanowo, lab. fabr.].
503. — O indygu halogenowem. Warszawa, Chemik Polski **3**, 968—70 (1903). [Iwanowo, lab. fabr.].
504. — Eine neue Reaktion der Phenolphthaleinfarbstoffe auf der Faser. Textil und Färberei-Zeitung **1**, 1903. [Iwanowo, lab. fabr.].
505. — Hydrosulfit als Reagens. Textil und Färberei-Zeitung **1**, 1903.
506. — Ueber die Kombination von Gelbholzextrakt mit Diazoverbindungen. Textil und Färberei Zeitung **1**, 1903. [Iwanowo, lab. fabr.].
507. — Die Kontrolle der Hydrosulfitküpe. Zeitschr. f. Farben und Textil Chemie **2**, 33—34 (1903). [Iwanowo, lab. fabr.].
508. — Zur Analyse von Ferrocyankalium. Zeitschr. f. Farben und Textil Chemie **2**, 114—15 (1903). [Iwanowo, lab. fabr.].
509. *Klawe Kazimierz*. O przyswajaniu azotu z preparatów białkowych: troponu, nutrozy, somatozy i odżywki (Nährstoff) Heydena. Warszawa, Wiad. Farm. **30**, 373—76 (1903).
510. *Klein Stanisław*. O oddziaływaniu leukocytów na nalewkę gwajakową. Warszawa, Medycyna **31**, 1071—77 (1903).
511. *Kolendo Wł.* O własnościach węgla kamiennych z 10-iu kopalń Zagłębia Dąbrowskiego. Warszawa, Przegl. Techn. **41**, 113—18 (1903).
512. *Kopecky O. E.* Metody ilościowe do oznaczania głównych form azotu w produktach cukrowych. Warszawa, Gaz. Cukr. **21**, 98—101, 123—28 (1903).
513. *Korzon Tadeusz*. Doświadczenia nad dezynfekcją glikoformalem. Warszawa, Gaz. Lek. **23**, 1066—71, 1117—25 (1903).
514. *Kostanecki Stanisław*. O chromonach. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 25—31 (1903). [Bern, uniw.].
515. — Syntezy w szeregach flawonu i chromonu. Warszawa, Chemik Polski **3**, 601—11, 625—32, 649—57 (1903). [Bern, uniw.].
- (516.) — Les synthèses dans les groupes de la flavone et de la chromone. Conférence. Paryż, Bull. Soc. Chim. **29**, 1—XXVII (1903).
517. — i *Blumberg M.* Ueber das 3,4-Dioxy- β -Methyl-Chromon. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 2191—93 (1903). [Bern, uniw.].
518. — i *David E.* Synthese des 3,4-Dioxychromons. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 125—29 (1903). [Bern, uniw.].
519. — i *Lloyd L.* Ueber ein Umwandlungsprodukt der Muttersubstanz des Brasilins. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 2193—99 (1903). [Bern, uniw.].
520. — i *Lloyd L.* Ueber gefärbte Umwandlungsprodukte des Brasilins. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 2199—201 (1903). [Bern, uniw.].
521. — i *Rost A.* Naphtalin aus Umwandlungsprodukten des Hämatoxylin. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 2202—206 (1903). [Bern, uniw.].
522. — i *Woker Gertrud* i *Tambor J.* Synthesen des 3,4-Dioxyflavons. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 4235—44 (1903). [Bern, uniw.].
523. *Kowalski Józef*. O fabrykacji kwasu azotowego zapomocą wyładowań elektrycznych. Warszawa, Przegl. Techn. **41**, 684—85 (1903). [Fryburg, uniw.].
524. — i *Zdanowski B.* Nowa metoda mierzenia oporów płynnych i kilka jej zastosowań. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A43** 577—94 (1903). [Fryburg, uniwersytet.].
- (525.) — i *Zdanowski Bruno*. Nouvelle méthode pour la mesure des résistances

- électrolytiques liquides et plusieurs de ses applications. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903. 793—94.
526. *Kozakowski St. i Nowakowski Leon.* Metoda L. Grzybowskiiego oznaczania sacharozy, rafinozy i cukru przemienionego, w zestawieniu z obecnie używanymi metodami Herzfelda i Baumana. Warszawa, Gaz. Cukr. **21** 146—153 (1903).
527. *Kucharzewski Henryk.* O wpływie jądów (toksyn) błonicznego i tężcowego na zmiany morfologiczne, hemoglobinę i ciężar gatunkowy krwi. Warszawa, Pam. Tow. Lek. **99**, 475—542, 801—856 (1903).
528. *Kuczyński Aleksander.* Obliczanie wydajności cukrzycy i produktów cukrowych w cukrowniach. Warszawa, Gaz. cukr. **21**, 285—91 (1903).
529. *Lampe Wiktor.* Zur Kenntniss des Brasilins und des Rhamnetins. Dysertacya. Bern, 1903, 8-ka, str. 32. [Bern, uniw.].
530. *Landau Anastazy.* O rozczłonkowaniu azotu w moczu u ludzi zdrowych. Warszawa, Gaz. Lek. **23**, 979—83, 1003—7, 1029—34 (1903).
531. *Lenski Bruno.* Beitrag zur Kenntniss der Trennung von Mischkrystallen. Dysertacya. Berlin, 1903, 8-ka, str. 34. [Berlin, uniw.].
532. *Lewicki Tadeusz.* Rozwój drobnoustrojów w fabrykacyi cukru i sposoby przeciwdziałania. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 157—58 (1903).
533. *Liciński H.* O kalorymetrze Kroeckera i oznaczaniu wartości opałowej węgla. Warszawa, Gaz. Cukr. **20**, 393—401, 418—25, 444—50 (1903).
534. *Litterer Gustaw.* Ueber Oxyarylphtalide. Dysertacya. Fryburg, 1901, 8-ka.
535. *Łagodziński K.* O 1,2-antrahydrochinonie i jego przemianie w alizarynę. VI-ty przyczynek do znajomości antrachinonu. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 1149—51, (1903). [Warszawa, politechn.].
- (536.) — Ueber 1,2-Antrahydrochinon und dessen Ueberführung in Alizarin. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 4020—22 (1903).
537. *Łaziński L. i Swadkowski W.* O połączeniu niektórych smieszanych efirow trecticznych spirtow. St.-Petersburg, Żurn. Rusk. fiz.-chim. Obszcz. **35**, 100—103 (1903). [Petersburg, uniw.].
538. *Majewski Feliks.* Przyczynek do nauki o precypitynach, hemo- i antyhemolizynach. Kraków, Przegl. Lek. **42**, 431—45, 449—51 (1903).
539. *Marchlewski Leon.* Z chemii chlorofilu. O filoerytrynie. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A 43**, 435—39 (1903). [Kraków, zakł. żywn.].
- (540.) — On phylloerythrine, a new derivate of chlorophyll. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 638—42.
- (541.) — O filoerytrynie, produkcie przemiany chlorofilu w organizmie zwierzęcym. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 1129—32 (1903).
542. — Chlorophyll, Haemoglobin und Lipochrome. Vorläufige Mitteilung. Strassburg, Zeitschrift f. physiol. Chemie **38**, 196—197 (1903). [Kraków, zakł. żywn.]. (D. c. n.).

TREŚĆ: Postępy w wielkim przemyśle nieorganicznym, p. d-ra B. Szolajskiego. — Przyczynki do naszych wiadomości o elektrolizie zapomocą prądów zmiennych, p. J. Zakrzewskiego. — Produkty powolnej przemiany radu, p. A. — Dział patentowy. — Sekcyja chemiczna. — Sprawozdanie z działalności Sekcyi Technicznej Łódzkiej za r. 1904, p. E. Krasuskiego. — Korespondencya. — Odpowiedź na zapytanie umieszczone w № 52 „Chemika Polskiego“, p. E. K. — Wiadomości bieżące. — Chemia polska w XX stuleciu, p. Jana Zawidzkiego.

Wydawca **J. Leski**

Redaktor **Br. Znatowicz**

umiścić na porządku dziennym kongresu w Cherbourgu, we wrześniu 1905. Przewodniczącym Sekcji chemicznej kongresu jest prof. Louise.

Kongres Röntgenistów ma się odbyć w Berlinie pomiędzy 30 kwietnia a 3 maja r. b. Debata dotyczyć mają krytycznego rzutu na dotychczasowy dorobek w tej dziedzinie oraz krótkiego zobrazowania jej stanu obecnego i przyszłego rozwoju. Z kongresem połączona będzie wystawa, obejmująca wszystko cokolwiek zdziałano na tem polu.

Przemysł farmaceutyczny w Ameryce. Żaden zapewne z krajów cywilizowanych nie przedstawia tak przyjaznych warunków do rozwoju fabrykacji preparatów farmaceutycznych, jak Stany Zjedn. Miliony ludzi, rozsypane po farmach i osadach, z daleka od pomocy lekarskiej, muszą w razie chorób same sobie pomagać. Zapasy preparatów farmaceutycznych i gotowych lekarstw stały się częścią nieodzowną w każdym gospodarstwie domowym.

Wielki przemysł, prowadzony według wymagań naukowych, znalazł odpowiednie dla siebie pole; już nie pojedyncze fabrykaty farmaceutyczne, lecz złożone lekarstwa, ściśle wykonane według przepisów lekarzy, wyrabiać zaczęto w olbrzymich ilościach. Ani prawo amerykańskie ani przepisy policyjne nie tamują swobodnego w tym kierunku rozwoju. W Ameryce fabryka wystąpiła do walki z apteką, którą na wielu punktach zwycięża. Jeden z większych zakładów podobnych jest fabryka P. Devisa i t. p. w Detroit; zatrudnia ona 2500 robotników; kapitał jej zakładowy jest 4000000 dolarów, a obrót roczny dosięga 8000000 dolarów. Zaczawszy od pastylek sodowych, a skończywszy na pastylkach dygitalisowych i nitroglicerynowych, wszystko w tej fabryce wykonują w wielkim stylu i z pomocą maszyn.

Nietylko dla Stan. Zjedn. fabryki te pracują. Od roku 1892 do 1902 wywóz podniósł się z 1,8 do 3,1 mil. dolarów, w roku 1902/3 wynosił już 3,4 miliona, a w 1903/4 r. — 3,8 mil. dolarów. Duża część wywozu kieruje się do Afryki południowej, gdzie warunki rozmieszczenia ludności są podobne, jak w Ameryce. Niemniej jednak przetwory farmaceutyczne amerykańskie dostają się już do Europy, do której w 1902 r. Stany Zjedn. wwozily preparatów farmaceutycznych za 1,3 miliona dolarów, co poszło głównie do Anglii.

Objaw ten zaniepokoił silnie Niemców, którzy uważają swój przemysł farmaceutyczny za niezwalczony. „Chemische Industrie“ (№ 23) zestawia świeżo liczby dowozu preparatów farmaceutycznych ze Stanów Zjedn. do Niemiec. Amerykańska statystyka podaje wywóz swój tych produktów do państwa niem. w roku 1892 na 61179 dolarów, a w roku 1902 na 50856, a więc stwierdza jakoby zmniejszenie. Inaczej jednak twierdzi „Chemische Industrie“ opierając się na statystyce niemieckiej, bo choć rzeczywiście pozycya „Fabrykaty i preparaty do celów farmaceutycznych, osobno nie wymienione“ w niemieckim wwozie uwidoczniła ogromny spadek, z 20500 mk. w 1901 r. do 27000 mk. w 1903 r., jednak inne pozycye specjalne, a zwłaszcza alkaloidy i ich sole, przedstawiają niebywały wzrost importu. W 1898 r. Stany Zjedn. wwozily zaledwie za 8000 mk., w 1901 r. wwoz powiększył się dziesięciokrotnie do 80000 mk., w 1902 r. podniósł się — 418000 mk., a w 1903 r. do 619000 mk.

„Chemische Industrie“ dzwoni na alarm. Niemiecki przemysł farmaceutyczny jest zagrożony. Niechaj rząd przedsięwzię środki najenergiczniejsze, aby ochronić Niemcy od niebezpieczeństwa amerykańskiego.

Tak to na każdym kroku Niemcy bronią swego przemysłu krajowego.

Chemia polska w XX stuleciu.

3. Zestawienie (bibliograficzne) prac ogłoszonych w r. 1903.

(D. c.).

Podał Jan Zawidzki

- (543.) *Marchlewski Leon.* Chlorophyll und Blutfarbstoff-Forschung. Köthen, Chemiker Zeitung **27** 451—54 (1903).
544. — The cause of optical inactivity of aqueous solutions of antitartaric acid. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 7—8.
- (545.) — Z filozofii nauk przyrodniczych. Poglądy chemiczne na budowę materji. Kraków, Przegl. Polski **148**, 25—40 (1902).
546. — i *Hetper Józef.* Studies on the blood colouring matter. I. Preliminary note. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 795—98.
- — patrz *Nencki M.* № 562.

547. *Markowski H.* Die innere Reibung von O, H, chemischen und atmosphärischen N und ihre Aenderung mit der Temperatur. Dysertacya. Halla, 1903, 8-ka, str. 41, 1 tabl. [Halla, uniw.].
548. *Miklaszewski Sławomir.* Rozbiory mechaniczne i chemiczne gleb chojnowskich. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 1109—1111 (1903); [Warszawa, prac. gleboznaw.].
549. *Modrakowski G.* Ueber die Schwefelbestimmung im Harn mittels Natrium-Superoxyd. Strassburg, Zeitschr. f. physiol. Chem. **38**, 562—66, (1903) [Lwów, uniw.].
550. *Mogilnicki Tadeusz.* O własnościach odkażających formaliny. Łódź, 1902, 8-ka, str. 26 (odb. z Czasop. Lekarsk. **4**, 1902), [Łódź, prac. miejska].
- (551.) *Moraczewski Wacław.* Chemia fizyczna i zastosowania jej do medycyny. Warszawa, Medycyna **31**, 420—28, 443—49, (1903)
552. — O jednoczesnem wydzielaniu nadmiernej ilości indykanu i szczawianów w moczu ludzkim. Warszawa, Kron. lek. **24**, 77—81 (1903).
553. *Morozewicz J.* Ueber zwei neue, dem Pyrophyllit analoge Mineralverbindungen. Tschermak's Mitteil. **22**, 97—102 (1903).
- (554.) *Natanson Władysław.* Z filozofii nauk przyrodniczych. O teoriach materji. Kraków 1903, 8-ka, str. 19 (również Przegląd Polski **147**, 465—78, 1903).
555. — Ueber die Deformation einer plastisch-viskösen Scheibe. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **43**, 185—202 (1903) [Kraków, uniw.].
556. — Ueber die Dissipationsfunktion einer zähen Flüssigkeit. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **43**, 179—184, (1903) [Kraków, uniw.].
557. *Nencki Leon i Podczaski Teodor.* Kryoskopia mleka. Warszawa, Gaz. lek. **23**, 731—36 (1903).
558. *Nencki Marceli i Marchlewski Leon.* Beitrag ueber die chemische Natur des Chlorophylls. Darstellung des Hämapyrrols aus Phyllocyanin, St. Petersburg, Arch. d. Sc. biolog. **9**, 393—96 (1903).
559. — i *Zaleski Jan.* Bestimmung des Ammoniaks in tierischen Säften und Organen. St. Petersburg, Arch. d. Sc. biolog. **9**, 322—36 (1903) [Petersburg, Instyt. med. eksper.].
560. — i *Zaleski Jan.* Reduktionsprodukte des Hämins unters Eniwirkung von Jodwasserstoffsäure und phosphoniumjodid. Die Struktur des Hämins und seiner Derivate. St. Petersburg, Arch. d. Sc. biolog. **9**, 377—92, (1903), [Petersburg, Instyt. med. eksper.].
- — patrz *Sieberowa Nadzieja* № 604.
- (561.) *Niemczycki Stanisław.* Bronisław Lachowicz — wspomnienie pośmiertne. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 298—302 (1903).
- *Nowakowski Leon* patrz *Kozakowski St.* № 526.
562. *Nowicki Romuald.* Beiträge zu Schwefelbestimmungen in Kohlen und Koksen, Stahl u. Eisen, **23**, 1140—41 (1903) [Nitkanice lab. fabr.].
563. *Obarski Edmund.* Ueber Umwandlung aromatischer Säureazide in Phenylcyanate. Desertacya, Rostok, 1902, 8-ka.
564. *Olszewski Karol.* Nowy przyrząd do skraplania wodoru. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A43**, 142—47 (1903) [Kraków, uniw.].
- (565.) — Neuer Apparat zur Verflüssigung des Wasserstoffs. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 241—46.
- (566.) — Un nouvel appareil pour la liquefaction de l'hydrogène. Paryż, Ann. de Chim. et phys. (7), **29**, 480—86 (1903).
567. — Apparate zur Verflüssigung von Luft und Wasserstoff. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 619—33 [Kraków, uniw.].

- (568.) — Appareils pour liquéfier l'air et l'hydrogène. Paryż, Ann. de Chim. et phys. (7) **29**, 289—304 (1903).
569. *Orłowski Witold*. Dalsze badania dotyczące zasadowości krwi. Kraków, Przegl. lek. **42**, 62—62 (1903).
570. — Alcalinité du sang dans les états physiologiques et pathologiques de l'organisme, Lwów, Archives Polon. biol. et méd. **1**, 563—73 (1902).
571. *Orłowski Zenon*. Wpływ arsenu na rozwój i skład chemiczny *Aspergilli nigri*. Lwów, Polsk. arch. biol. lek. **2**, 164—174 (1903).
- (572.) — Action de l'arsène sur le développement et la composition chimique de de l'*Aspergillus niger*. Lwów, Archives polon. biol. méd. **2**, 183—193 (1903).
573. *Ossendowski A.* Ob ekstrakcie iz cwiętow irisa, kak o czuwstwitelnom indikatore. St. Petersburg, Żurn. Rusk. fiz.-chim. Obszcz **35**, 345—46 (1903), [Władywostok, labor. kolej.].
574. — Iskopajemyje ugli połuostrowa Murawjew-Amurskij i prilegajuszczich miestnostiej. Władywostok 1903.
575. — Izsledowanie iskopajemych uglej rudnikow Ussuryjskago gorno-promyszlennago Towariszczestwa. Władywostok 1903.
576. *Pawlewski Bronisław*. Bezpośrednia synteza α -fenilo-benzimidazolu. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A43**, 138—41 (1903) [Lwów, politechn.].
- (577.) — Ueber eine neue direkte Syntese des α -phenylbenzimidazols. Kraków, Bull. Intern. Acad., 1903, 227—28.
578. — O działaniu chloru tionyłu na oksymy i własnościach kamfonitrylu. Kraków, Rozpr. Acad. Um. **A43**, 1—7 (1903), [Lwów, politechn.].
- (579.) — Ueber die Reaktion zwischen Oximen und Thionylchlorid und ueber einige physikalische Konstanten des Kamphersäurenitrils; Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 8—9.
580. — Synteza fen- β -fenylo- α -oksymiazynu. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 673—76 (1903) [Lwów, politechn.].
- (581.) — Synthese des phen- β -phenyl- α -oxymiazins. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **36**, 2384—85, (1903).
582. — O niektórych pochodnych kwasu antranilowego. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 745—52 (1903), [Lwów, politechn.].
583. — i *Reutt Karol*. O kondensacyi oksymów z hydrazynami oraz o własnościach hydrazonów. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A43**, 397—407 (1903), [Lwów, politechn.].
- (584.) — i *Reutt Karol*. De la condensation des oximes avec les hydrazines et des propriétés des hydrazones. Kraków, Bull. Intern. Acad., 1903, 502—504.
- *Podczaski Teodor* patrz *Nencki Leon* № 541.
585. *Popielski L.* Ueber die Grundeigenschaften des Pankreassaftes, Central. f. physiol. **17**, 65—70 (1903) [Moskwa, labor.-szpital.].
586. *Poraj—Koszye A.* O 2, 4- pentadiole i 2, 4-dibrompentanie. St. Petersburg, Żurn. Rusk. fiz.-chim. Ob. **35**, 1112—16, (1903) [Petersburg, Instyt. technol.].
587. *Potocki W.* Acetyliowanie niektórych niepredielnych aminow. St. Petersburg, Żurn. Rusk. fiz.-chim. Ob. **35**, 339—340 (1903) [Petersburg, uniwersytet].
588. *Przyszychowski Feliks*. Kora „Mangrowe“, „Mangle“, również „Koko“ zwana. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 275—78 (1903) [Warszawa, laboratorium fabryczne].

589. *Raczkowski Zygmunt i Bordas F.* Diminution du taux des lécithines dans les laits chauffés. Paryż, Compt. rend. **136**, 56—57 (1903).
590. *Rajchert Emil.* Etudes sur les duplocoumarines. Dysertacya. Fryburg, 1902, 8-ka, str. 53 [Fryburg, uniw.].
— *Reutt Karol* patrz *Pawlewski Br.* № 583, 584.
591. *Rotarski Tadeusz.* O tak zwanych kryształach ciekłych. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 793—96 (1903), [Petersburg, Instyt. żeński].
- (592.) — Ueber die sogenannten flüssigen Krystalle. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **36**, 3158—63, (1903) [Petersburg, Instyt. żeński].
593. — Ueber Antialbumid und die Frage ueber die Antigruppe im Eiweissmolekül. Strassburg, Zeitschr. f. physiol. Chem. **38**, 552—54, 1903.
594. *Rozenband Melania.* Etude sur des dérivés de l'Aminophénylnaphtacridine. Dysertacya. Genewa 1903, 8-ka str. 48 (Genewa, uniw.).
- (595.) — i *Ullmann F., Mühlhauser, Grether E.* Ueber 3'-Alkylamino-9-phenyl-1, 2-naphtacridine. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **35**, 326—40 (1902) [Genewa, uniw.].
- (596.) — *Ullmann F., Racovitza F.* Ueber phenylnaphtacridinderivate. Berlin, Ber. d. d. Chem. Ges. **35**, 316—25, (1902) [Genewa, uniw.].
(Dok. nast.).

Odpowiedzi Redakcyi.

W. P. L. G. W języku niemieckim najlepszem jest dzieło Maxa Maerckera „Handbuch der Spiritusindustrie“, 8 wydanie 1903 r. O ile chodzi o budowę gorzelnicy zechce Szan. Pan zwrócić się po bliższe wskazówki do Stacji Doświadczalnej Zgromadzenia Piwowarów, ul. Chłodna 39A w Warszawie.

S P R O S T O W A N I A.

W № 3 na str. 51 w 2-im wierszu od dołu zamiast „saletry“ powinno być „celulozy“. Na str. 54 w wierszu 1 i 11 od dołu zamiast „piperedyny“ winno być „piperidy“, a na stronie 55 w wierszu 7 od góry opuszczono „sekretarz Sekcyi“.

W № 3 na str. 47 w wierszu 2-im od góry zamiast „100“ winno być „110“ oraz w wierszu 18 od dołu zamiast „siarki“ powinno być „cyanku“. Na stronie 48 w wierszu 24 od góry zamiast wyrazu „wykonywają“ powinno być „wykonawszy“.

TREŚĆ: Postępy w wielkim przemyśle nieorganicznym, p. d-ra B. Szolajskiego. — Chemia fizyczna na usługach rolnictwa, p. K. Camerona. — Dział patentowy. — Przegląd literatury chemicznej. — Wiadomości bieżące. — Chemia polska w XX stuleciu p. Jana Zawadzkiego. — Odpowiedzi redakcyi. — Sprostowania.

Wydawca J. Leski

Redaktor Br. Znatowicz

ludniu państwa ross. W końcu roku zeszłego zorganizowano w Paryżu wspólny komitet, który ma wyjaśniać nieznaną języka rosyjskiego członkom zarządu wszystkie postanowienia rządu ross., prawa przezeń wydawane, uchwały zjazdów, dane statystyczne i t. p. wiadomości specjalnie obchodzące przemysł francuski i belgijski na południu państwa ross. Komitet ma być w ciągłym stosunku ze stowarzyszonemi fabrykami. Koszty rozkłada się w stosunku do ilości wydobytego węgla lub wytopionego surowca lub wartości fabrykatu. Komitet wydrukował już 14 cyrkularzy: o organizacji i pracach zjazdu górniczego na poł. pań. ross., o statystyce, prawach towarzystw akcyjnych, projekcie zmian w podatku przemysłowym i t. p. Komitet wyrzcił się, że isć będzie ręka w rękę z pozostałymi w państwie fabrykami, jednakowoż nie zaprzecza, że doprowadzi wreszcie do złączenia się w tym kierunku wszystkich zakładów hutniczych

w państwie ross. Niedawno temu miało nawet miejsce pierwsze zebranie, w lokalu Komitetu paryskiego, właściciele hut i kopalń południowych; obrady tymczasowo nie doprowadziły do rezultatu ze względu na różnicę zdań. Może nie obecnie, lecz dopiero w przyszłości nastąpi porozumienie, a wtedy prosta będzie droga do utworzenia kartelu lub syndykatu.

Wwóz do Szwajcaryi i sprzedaż spirytusu denaturowanego ma być od 1 stycznia 1905 roku przywilejem zarządu związkowego handlu alkoholem. Odtąd więc alkohol, wysyłany na imię osób prywatnych, nie zostanie w granice Szwajcaryi wpuszczony.

Patenty chemiczne w Szwajcaryi. Szwajcarska rada stanów przyjęła jednogłośnie zaproponowany przez radę projekt zmiany § 64 konstytucyi szwajcarskiej, rozszerzając prawo patentowe także na produkty chemiczne.

Chemia polska w XX stuleciu.

3. Zestawienie (bibliograficzne) prac ogłoszonych w r. 1903.

(Dok.).

Podał Jan Zawidzki

597. *Rudziński-Rudno Albin.* Ueber die Bedeutung der Pentosane als Bestandteile der Futtermittel, insbesondere des Roggen-Strohes. Strassburg, Zeitschr. f. physiol. Chem. **40**, 317—390 (1903). [Halla, uniw.].
- (598.) — Toż. Dysertacya. Halla, 1903, 8-ka, str. 74.
599. *Rychnowski Artur.* Die citronensauren Salze und das pikrinsaure Salz des Rubidiums. Oesterr. Chem. Zeit. **6**, 73 — 74 (1903). [Wiedeń, polit.].
600. *Rzetskowski Kazimierz.* Punkt zamarzania wysięków i przesieków. Kraków, Przegl. Lek. **42**, 616—18 (1903).
601. — Studya nad sprawnością proteolityczną zawartości żołądkowej. Warszawa, Pam. Tow. Lek. **99**, 543—580 (1903).
602. *Sabat Br.* Ueber das Leitvermögen der Gemische von Elektrolyten. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **41**, 224—31 (1902). [Wiedeń, uniw.].
603. *Serkowski St.* O badaniu przez lekarzy produktów spożywczych, dostarczanych do szpitali. Łódź, 1902, 8-ka, str. 47, tabl. 7. (odbitka z Czasopisma lekarskiego).
- (604.) *Sieberowa Nadzieja.* Badania i poglądy prof. *Marcelego Nenckiego*, dotyczące barwnika krwi oraz powinowactwa jego z chlorofilem. Warszawa, Gaz. lek. **23**, 94—98, 123—28 (1903).
605. *Sienicki Tadeusz.* Kondensationen von Opian- und Bromopiansäure mit Cyanessigsäure und Derivaten der letzteren. Fryburg, Mitteil. d. Naturfor. Gesell. 1901, **1**, 109.
- (606.) *Sieradzki Włodzimierz.* O hemolizynach, cytotoksynach, precypitynach i innych pokrewnych substancjach oraz o znaczeniu ich dla biologii. Lwów, Kosmos **28**, 269—88 (1903).
607. — Badania nad precypitynami. Lwów, Polskie archiwum biol.-lek. **2**, 123—139 (1903).

- (608.) *Sieradzki Włodz.* Untersuchungen ueber Präzipitine. Lwów, Archives polon. biol.-méd. **2**, 129—148 (1903).
609. *Szkłodowska-Curie Marya.* Recherches sur les substances radioactives. Paryż, Ann. de Chim. et Phys. (7), **30**, 99—203, 289—326 (1903). [Paryż, szkoła miejska].
- (610.) — Recherches sur les substances radioactives. Thèse. Dysertacya. Paryż, 1903, 8-ka, str. 145.
611. *Smoleński K.* O analizie siarki i kwasu siarkawego. Warszawa, Gaz. Cukr. **20**, 536—41 (1903).
612. — O analizie elementarnej węgla kamiennego w laboratoryum fabrycznem. Warszawa, Gaz. Cukr. **21**, 73—82 (1903).
613. *Smoluchowski Maryan.* Przyczynek do teoryi endosmozy elektrycznej i kilku zjawisk pokrewnych. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A 43**, 110—127, (1903). [Lwów, uniw.].
- (614.) — Contribution à la théorie de l'endosmose électrique et de quelques phénomènes corrélatifs. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 182—199.
615. *Sobierański Władysław.* Weitere Beiträge zur Nierenfunktion und Wirkungsweise der Diuretica. Ueber die Veränderung der Nierenepithelien unter dem Einflusse verschiedener Diuretica. Pflügers Archiv **98**, 135—62 (1903). [Lwów, uniw.].
- — Wspomnienie pośmiertne, patrz: Chemik Polski **3**, 44—46 (1903).
616. *Sokołowski S.* Ueber Abkömmlinge des Diphenylmethanamidins. Dysertacya. Fryburg, 1903, 8-ka, str. 52.
617. *Stepkowski L.* W kwestyi oznaczania żelaza w cemencie i jego masie surowej. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 276—78 (1903).
618. *Strzyżowski Kazimierz.* Einiges ueber Harnindikan. Oesterr. Chem. Zeitg. **4**, 465 (1901). [Lozanna, uniw.].
619. — Ueber die chemische Zusammensetzung des Chologens. Pharm. Post. **36**, 297 (1903). [Losanna, uniw.].
620. — Veraschungsverfahren zur Bestimmung von Chlor in tierischen Flüssigkeiten und Organismen, so wie in Nahrungsmitteln. Oesterr. Chem. Zeitg. **6**, 25—28 (1903). [Lozanna, uniw.].
621. *Szafrański St.* Sprawdzenie wzoru Mendelejewa dla torfów. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 1151—56 (1903). [Warszawa, politech.].
622. *Szubiński, Jacobi i Hayashi.* Untersuchungen ueber die pharmakologische Wirkung der cyklischen Isoxime der hydroaromatischen Kohlenwasserstoffe unter vergleichender Berücksichtigung der entsprechenden cyklischen Ketone, Imine und Oximine. Archiv exper. Pathol. und Pharmakol. **50**, 199—246 (1903). [Getynga, uniw.].
- *Tolłoczko Stanisław* patrz *Bruner L.* № 436, 437, 438, 439.
- (623.) *Tomaszewski F.* Chemia dla wyższych klas gimnazyalnych. Wyd. 3-cie. Kraków, 1903, 8-ka, str. 48.
624. *Wagner Tadeusz.* Sposoby odróżniania mleka grzanego od surowego. Warszawa, Wiad. Farm. 1903, str. 11. [Łódź, pracownia miejska].
- (625.) — Jak odróżnić surowe mleko od gotowanego. Warszawa, Zdrowie 1903, № 9, str. 6.
626. *Wieleżyński Maryan.* Temperatury zapłnienia frakcyj naftowych. Warszawa, Chem. Pol. **3**, 169—71 (1903). [Lwów, labor. naft.].
627. *Winkler Władysław.* Ueber Oxyarylmekonine. Dysertacya. Fryburg 1901, 8-ka. [Fryburg, uniw.].
628. *Zaleski Jan.* Untersuchungen ueber das Mesoporphyrin. Strassburg, Zeit-

- schrift f. physiol. Chem. **37**, 54 — 74 (1903). [Petersburg, instytut med. eksper.]
- *Zaleski J.* patrz *Nencki M.* № 563, 564.
629. *Zaloziecki Roman.* O nitrowaniu niżej wrących frakcyj ropy galicyjskiej. Kraków, Rozpr. Akad. Um. **A 43**, 128—37 (1903). [Lwów, politechn.].
- (630.) — Ueber die Nitrierung der niedrig siedenden Fraktionen des Galizischen Erdols. Kraków, Bull. Intern. Acad. 1903, 228—29.
631. *Zatorski B.* Kilka uwag o działaniu kwasu siarczanego na platynę. Warszawa, Chemik Polski **3**, 676—80 (1903).
632. *Zawidzki Jan.* Ueber Saponinschaum. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **42**, 612—16 (1903). [Ryga, politechnika].
633. — Ueber das „Regnaultsche Gesetz“ von Duhem. Lipsk, Zeitschr. f. physikal. Chem. **46**, 21—29 (1903). [Ryga, politechnika].
634. — Zur Kenntniss der arsenigen Säure. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 1427—36 (1903). [Ryga, politechnika]
635. — Ueber den amphoteren Charakter der Kakodylsäure. Berlin, Ber. d. d. chem. Ges. **36**, 3325—37 (1903). [Ryga, politechnika].
- *Zdanowski B.*, patrz *Kowalski J.* № 524, 525.

UZUPEŁNIENIE.

W artykule p. d-ra B Szolajskiego (Chem Pol. z r. b. № 3, str. 44) znajduje się zmianka, że rozwiązaniem kwestyi spożytkowywania azotu z powietrza zajmuje się między innymi—niedawno założone t-wo akcyjne we Fryburgu, „gdzie próby dokonywane są według sposobu Kowalskiego“.

Pragnąłbym zaznaczyć, że główna zasługa opracowania we Fryburgu technicznej metody utleniania azotu atmosferycznego przypada p. I. Mościckiemu, a więc określenie „fabrykacya sposobem Kowalskiego“ nie jest całkowicie ścisłe.

E. Trepka.

SPROSTOWANIA.

W № 4 na str. 70 w wierszu 9-ym od dołu zamiast „niezaprzeczenia“ winno być „niezaprzeczenie“. Na str. 71 w wierszach 25 i 29-ym zamiast „Absorpcya“ ma być „Adsorpcya“.

TREŚĆ: Hypoteza życia i śmierci ze stanowiska enzymatycznego, p. Tadeusza Chrząszcza. — Postępy w wielkim przemyśle nieorganicznym (dok.), p. d-ra B. Szolajskiego. — Chemia fizyczna na usługach rolnictwa (dok.), p. K. Camerona. — Wpływ temperatury ciekłego powietrza na własności mechaniczne żelaza i jego stopów, p. Stanisława Piłarskiego. — Sposób otrzymywania „czerni zredukowanej“, p. igb. — Dział patentowy. — Przegląd literatury chemicznej. — Sekcyja chemiczna. — Protokół z posiedzenia Oddziału Chemicznego Łódzkiej Sekcyji Technicznej w dn. 20 stycznia 1905 r., p. E. Krasuskiego. — Sprawozdanie, p. K. J. — Nowa taryfa celna. — Wiadomości bieżące. — Chemia polska w XX stuleciu, p. Jana Zawidzkiego. — Uzupełnienie, p. E. Trepkę — Sprostowania.

Wydawca **J. Leski**

Redaktor **Br. Znatowicz**